

Metoderapport SKUP

- Journalist: Odd Isungset
- Prosjekt: "Hvem skjøt William Nygaard"
- Publisering: Bok utgitt 27.september 2010 og TV-dokumentar publisert 13.oktober 2008
- Adresse: Odd Isungset, Ansgar Sørliessvei 69, 0576 Oslo, tlf 90 72 75 31

Arbeidet med denne saken strekker seg over 15 år. Det er publisert i form av en TV-dokumentar i 1997, en utvidet og omarbeidet versjon av den samme dokumentaren i 1998, ei bok i 2000, en reportasje i Rikets tilstand i 2001, samt en ny dokumentar på 70 minutter i 2008, og ny bokutgivelse i 2010. Jeg har tidligere fått SKUP-diplom for mitt samlede arbeid med dokumentarene i 97/98 og boka i 2000. Jeg sendte også inn en metoderapport etter arbeidet med programmene om utestedet Enka og Nygaard-saken i 2001. Metodebruken fra de første fem årene jeg arbeidet med saken er beskrevet i de to rapportene, men noe av det omtales også her. Jeg ønsker at juryen skal vurdere hele mitt samlede arbeid med saken. Noen av arbeidsmetodene beskrives også i boka, og utfyller metoderapporten.

Hvordan startet det?

Arbeidet startet i 1995, to år etter attentatet mot William Nygaard. Sammen med en kollega fra TV2 hadde jeg et møte med en kilde fra Oslos underverden som fortalte at han visste hvem som stod bak skuddene i Dagaliveien. Jeg hadde da lenge vært opptatt av denne helt spesielle kriminalsaken, men jeg hadde ikke selv arbeidet aktivt for å undersøke den ut over det ordinære nyhetsarbeidet. Min første befatning med saken hadde jeg idet den dramatiske meldingen om drapsforsøket nådde TV2s nyhetsredaksjon. Jeg var vaktstjef i TV2-nyhetene den dagen, og mottok tipset om ugjerningen i Dagaliveien fra en tipser. Jeg var også vaktstjef den dagen Nygaard holdt pressekonferanse på Sunnaas Sykehus etter to måneders sykeleie, og jeg var reporter i NRK-Dagsnytt da protestene mot utgivelsen av "Sataniske vers" var på det heftigste i Norge vinteren 1989.

Men det var møtet med den spesielle kilden som for alvor gjorde at jeg ble interessert i saken. Jeg begynte da å systematisere det som var publisert om saken før jeg ba om en samtale med William Nygaard. Forlagssjefens beretning om skuddene, bokutgivelsen og ytringsfrihetsprinsippene var interessante. Vi ønsket å intervju ham, men han gjorde det krystallklart at han ikke akttet å medvirke i noe TV-program for underholdningens del. Men han lovet at han ville vurdere forespørselen på ny dersom jeg var i stand til å komme opp med noe substansielt nytt.

Vi intensiverte arbeidet. Kilden vår hadde kommet med mange interessante opplysninger, men de fleste av dem var umulig å verifisere. Han krevde dessuten klekkelig betaling for å fortelle mer, noe som var helt uaktuelt. Etter noe mer jobbing og en motivanalyse fant jeg ut at han neppe kom til å føre oss videre. I mellomtiden hadde jeg fått kontakt med en rekke andre kilder. Deres beretninger gjorde meg ekstra interessert i å gå grundig inn i denne saken for å forsøke å finne ut hva som gikk galt under etterforskningen.

Hva var problemstillingen?

Jeg betraktet tidlig skuddene i Dagaliveien som en terrorhandling på norsk jord. For meg var det åpenbart at det måtte være en sammenheng mellom drapsforsøket og Nygaards rolle som forlegger. Jeg var ikke i tvil om at det hadde med Khomeinis dødsdom å gjøre og at det trolig også var en link mellom skuddene i Oslo, og belønningen på 20 millioner kroner som var utlovet av en iransk religiøs stiftelse. Pengene kunne hentes i Iran av den eller de som lyktes i å ta livet av forfatteren Salman Rushdie, hans forleggere og/eller oversettere.

Det politikritiske perspektivet var ikke dominerende i første fase av arbeidet. Ambisjonene handlet i første omgang kun om å være først ute med en dokumentar som belyste saken og satte den i perspektiv. Oslo politidistrikt avsluttet den aktive etterforskningen av Nygaard-saken allerede våren 1995, etter ett og et halvt års arbeid. Forlegger og forfattermiljøet protesterte heftig. Derfor ble det bestemt at Kripos skulle gå gjennom alt etterforskningsmateriale for å se om det var spor som var mangelfullt etterforsket. Ifølge daværende kriminalsjef Knut Mikkelsen ville deler av rapporten bli offentlig. Mitt mål var derfor i første omgang å sikre meg eksklusiv tilgang til Kripos-vurderingen, slik at jeg kunne lage en dokumentar som kunne sendes på TV kvelden før rapporten skulle offentliggjøres. Politiet var i første omgang positivt innstilt til en slik ide.

Jeg arbeidet derfor med saken ut fra en tro på at jeg faktisk skulle få tilgang til rapporten, og tilgang til politikilder som var villig til å snakke om saken. Men slik gikk det ikke: Kripos-rapporten ble umiddelbart hemmeligstempelt, den fantes kun i fire eksemplarer og publikum fikk ikke vite noe om innholdet. Tidligere etterforskningsleder Leif A. Lier karakteriserte rapporten som mangelfull og lite interessant, mens andre kilder hevdet det motsatte. De påstod at Kriposgjennomgangen i realiteten inneholdt en sterk kritikk av etterforskningen. For meg betydde det ekstreme hemmeligholdet starten på et langvarig arbeid: Jeg ville se nærmere på alle sider ved denne saken; det politifaglige, det utenrikspolitiske, det kulturpolitiske og ikke minst det denne saken kunne si oss om vårt samfunns evne til å forsvare ytringsfriheten.

Flere kilder antydte at norske myndigheter egentlig ikke ønsket at sannheten om hvem som stod bak attentatet skulle komme fram, av frykt for å legge seg ut med iranske myndigheter. Et slikt perspektiv var naturligvis triggende. Men kunne det virkelig være sant?

Noe av det jeg fikk vite var urovekkende: Jeg fikk tidlig et inntrykk av at det var begått en del relativt banale polititabber i denne saken. Men det beviser naturligvis ikke at det lå noe mer bak, slik de mest konspiratoriske kildene hevdet. Problemstillingen ble med andre ord forandret underveis. Det var en sak med mange forgreininger, og en sak som bød på mange utfordringer.

Hva er genuint nytt

I to tidligere metoderapporter har jeg listet opp hva som var genuint nytt i det som jeg tidligere har publisert. Den ene rapporten handler om dokumentarene i 97/98 g boka i 2000. Den andre rapporten handler om det arbeidet jeg gjorde med reportasjen jeg laget om denne saken i programmet Rikets tilstand i 2001.

I denne rapporten legger jeg derfor mest vekt på hva som er nytt i boka som ble utgitt på Tiden forlag i 2010, og i TV-dokumentaren "Blodsporene fra Dagaliveien" som ble sendt på TV2 høsten 2008. Men jeg beskriver også i korthet hvilke nyheter jeg har presentert i mitt tidligere arbeid med saken.

Det som er genuint nytt i boka fra 2010 og dokumentaren fra 2008 er følgende:

- Saken ble henlagt i 2007 og gjenopptatt i 2009.
- Etterforskningen ble flyttet fra Oslo politidistrikt til Kripos fordi statsadvokaten fant betydelige mangler ved etterforskningen.
- Gjenopptakelsen skyldtes dokumentaren som TV2 sendte i 2008, og spesielt fokuset løslatelsen av Ali, en mann som var mistenkt for å ha medvirket til drapsforsøket.
- "Ali ble pågrepet både i januar 94 og mars 98. Arrestasjonen i 1998 var nøye planlagt. William Nygaard ble varslet av daværende politimester Ingelin Killengreen om at noe kom til å skje. Men arrestanten ble satt fri uten forhør, og uten at etterforskerne som hadde jobbet intenst med saken i tre måneder ble rådspurt.
- En av polititjenestemennene som arbeidet i Nygaard-teamet sa i TV-dokumentaren at løslatelsen var helt utforståelig, og at han aldri har fått svar på hva som skjedde.
- Gjennom et anonymt håndskrevet brev fra en som jobbet i politiet eller arrestforvaringen kommer det fram at det var kriminalsjefen selv som løslot arrestanten. Opplysningen er seinere bekreftet av andre kilder, men kriminalsjefen sier at han ikke kan huske at han hadde så direkte befatning med løslatelsen som det som blir beskrevet i brevet.
- Dokumentene som kunne forklare hva som var årsaken til løslatelsen i mars 98 var forsvunnet da statsadvokaten gikk gjennom saken.
- Overvåkingsbildene som viser at Ali var innom Irans ambassade i London da han var på vei fra Pakistan til Norge for å bli rettslig forhørt i saken er også borte.
- I dokumentaren og boka kommer det fram en rekke nye detaljer om den mistenktes reisemønster, hans billett kjøp og hans våpen og ammunisjonskjøp: Han kjøper enveisbillett til Teheran kontant i dollar på Fornebu dagen etter at Nygaard ble skutt. Han reiser kun med håndbagasje og forsøker å kamuflere reisen ved i første omgang å kjøpe billett til Frankfurt. Der kjøper han en ny billett til Teheran, også den kontant. Han kommer ikke inn i Iran og blir sendt tilbake til Norge. Han kjøper sporenstreks en ny enveisbillett, denne gangen til Pakistan der han blir til politiet sporer ham opp i januar -94.
- I boka kommer det fram at familien ikke kjente til hans spontane Iran-reise, og at han hensatte familiens bil på Fornebu da han dro til Pakistan.
- Opplysningene om hva han var siktet for i Karachi i 1994, hva som var grunnlaget for siktelsen, hva han selv, hans slektninger og venner fortalte til politiet er også nytt.
- Jeg presenterer også en rekke nye opplysninger om Jan Simonsens aktive rolle: Det gjelder blant annet politikerens skriftlige tilleggsforklaring til politiet, og hans usedvanlig aktive rolle for å bistå Ali med å få tilbake våpnene som politiet hadde beslaglagt. Dette dreier seg blant annet om samtaler som er tatt opp på tape i Stortinget, brev som er skrevet til skytterklubben og politiet med Fremskrittspartiets printerlogo på, reisevirksomhet, kjøp av skuddsikker vest, tåregass m.m.
- Opplysningene om Simonsens Pakistan-reise, hans besøk hos det lokale politiet i Karachi, og detaljopplysningene om leiligheten han kjøper av mistenktes familie for seinere å leie den ut gratis til familien er også nye.
- Opplysningene om Alis seinere reise til Iran er nye både for publikum og politiet.

- Opplysningene om innholdet i Kripos-rapporten fra 1996 er helt nye, det er også beretningene om at Oslopolitiet knapt gjorde noe for å følge opp anbefalingene fra Kripos.
- At politiet henla saken i 2007 på grunn av ”ukjent gjerningsmann” er genuint nytt både for publikum og for ”fornærmede” William Nygaard.
- I boka går jeg detaljert gjennom de etterforskningstaktiske vurderingene som ble gjort i forbindelse med pågripelsen i Karachi i 1994. Ut fra de fakta jeg legger fram konkluderer jeg med at det ble begått både taktiske og juridiske tabber den gangen, særlig fordi det ikke ble drevet parallell etterforskning her hjemme.
- I boka analyserer jeg etterforskningen i lys av at jeg mener den er en terrrorsak og et angrep på sentrale norske verdier. Jeg har derfor sett nøye på organiseringen av etterforskningsarbeidet og forholdet mellom Oslo politidistrikt og Overvåkingspolitiet. Jeg konkluderer med at det var en tabbe at saken ikke ble definert som en hendelse som hadde betydning for rikets sikkerhet. Jeg mener det er underlig at ikke Overvåkingspolitiet ble trukket mer aktivt inn i saken, med de metoder som de hadde hjemmel for å bruke.
- I boka forteller jeg også at jeg har åtte politikilder som alle sier at saken i realiteten er å betrakte som løst. Mange av dem sier at de er forundret over at det ikke skjer noe mer, selv om de også vedgår at saken er juridisk komplisert på grunn av feil som ble begått i en tidlig etterforskningsfase.
- I boka presenterer jeg også en rekke helt nye opplysninger om to andre mistenkte i saken. Det gjelder en libanese som politiet har brukt en del ressurser på å etterforske, og en iraner som politiet tidlig anså som uinteressant fordi han hadde alibi på attentatdagen.
- Handlingsmønsteret til disse to er detaljert beskrevet, dels basert på opplysninger fra politikilder, og dels gjennom egne relativt omfattende undersøkelser.
- Iranersporet er detaljert presentert med beretninger om reisemønster, bakgrunn og handlingsmønster i dagene før og etter attentatet. Etter lang tids undersøkelser fant jeg ut at han hadde flyktningstatus men at han samtidig jobbet for den iranske ambassaden. Det siste var ukjent for politiet, og har etter mitt syn stor betydning med tanke på mulighetene man da har for å få flere identiteter og for å skape gode alibi.
- Iranersporet blir presentert i lys av en teori om at Dan-Wesson-revolveren egentlig var et reservevåpen, og at planen var å ta livet av William Nygaard med kniv. Det er kniv som er brukt i attentatene mot oversetterne i Japan og Italia, og i noen av drapene på iranske opposisjonelle i Europa.
- Jeg har gjennom mitt arbeid sporet opp praktikanten som jobbet for Nygaards nabo. Hun så gjerningsmannen i øynene. Jeg har bedt henne studere seks portretter som alle har likhetstrekk med tegningen av den antatte gjerningsmannen. Ett av portrettene er av den nevnte iraneren, hun peker på ham og sier at hun mener å gjenkjenne blikket og øynene hans.
- Boka inneholder ellers en rekke andre detaljer. Det dreier seg blant annet om et brev tidligere etterforskningsleder Leif A Lier har sendt til TV2 der han advarer mot min virksomhet, og det gjelder brev og mailer fra Oslo politidistrikt der de nekter innsyn, der de trenerer mine ønsker om å avfotografere bilder, og der de til slutt advarer TV2 mot å sende dokumentaren.
- Boka inneholder også en del nyheter når det gjelder de kulturpolitiske og utenrikspolitiske sidene av denne saken. Det dreier seg blant annet alt som skjedde før Salman Rushdie omsider fikk møte to norske statsråder sommeren 1992. Det gjelder videre referater fra møter mellom Rushdiekomiteen i Norge og Utenriksdepartementet

der referenten skriver inn parenteser og karakteriserer møtedeltakernes anklager mot Iran som ubegrunnede. Det gjelder videre klipp fra iranske aviser der det står at de nå har lyktes i å ”utrydde den norske utgiveren av Rushdies bøker”.

Når det gjelder de genuine nyhetene jeg har presentert tidligere i mitt langvarige arbeid med denne saken nevner jeg kort:

- Avhør som ble somlet bort.
- Grensekontroll som sviktet totalt.
- En vakttabbe som førte til at alle unntatt William Nygaard ble evakuert da det ble ringt inn en bombetrussel til julemøtet i Den norske forleggerforening.
- Avsløringen av at det jobbet en utro tjener ved den norske ambassaden i Teheran som produserte falske visa.
- Opplysninger om at en person som jeg hadde som tolk i Iran var erklært uønsket i Norge fordi han hadde opptrådt under falsk identitet og forsøkt å infiltrere motstandsbevegelsen.
- Opplysninger om at Jan Simonsen hadde finansiert noen av Alis våpen og latt ham ta med våpenet inn på Stortinget. Videre opplysninger om at de to hadde trent med luftgevær i kjelleren på Stortinget, at det ble funnet prosjektiler i stortingsrepresentantens skrivebord, og at Simonsen hadde oppsøkt to politimestre i Norge og en visekriminalsjef i Karachi på vegne av sin venn.
- Opplysninger om bevegelsene til en tredjesekretær ved ambassaden som forsvant fra Norge få dager før Nygaard ble skutt.

En detaljert liste over hva som er genuint nytt ut over det jeg beskriver her finnes i de tidligere metoderapportene.

Organiseringen av arbeidet

Arbeidet strekker seg over 15 år. Det har vært ulike organisasjonsmodeller i ulike faser av arbeidet. Tidvis har jeg jobbet sammen med andre, men mesteparten av tiden har jeg jobbet aleine. Jeg har brukt de fleste journalistiske metoder. Jeg har samlet alt som er skrevet om saken i norske medier, og har i tillegg lest gjennom mye av det som står i utenlandske medier. Jeg har sett gjennom alt videomateriale fra NRK og TV2 fra bokutgivelsen og fatwaen i 89 og fram til i dag. Jeg har lest en rekke bøker og sett flere dokumentarfilmer som er laget om Rushdiesaken og iransk terror.

Jeg har gått gjennom Utenriksdepartementets arkiv om saken, og har gjentatte ganger søkt om innsyn i politidokumentene. Jeg har ikke fått innvilget innsyn, og har flere ganger opplevd at mine henvendelser ikke har blitt besvart. Jeg har videre gått gjennom en rekke dokumenter og artikler om Irans angrep på opposisjonelle i Europa, og har blant annet brukt en del tid på å lese de tyske dokumentene om massakren av fire opposisjonelle kurdere i Berlin i 1992.

Jeg fikk avslag på mine første søknader om innsyn i Utenriksdepartementet, men lyktes seinere i å få tilgang til dokumentene etter fornyede søknader og nedgradering.

Den muntlige kildepleien har vært den mest sentrale delen av mitt arbeid. Jeg har etter hvert fått et svært spesielt kildeforholdt til William Nygaard, noe som er detaljert beskrevet i boka. Det samme gjelder forholdet til Jan Simonsen og enkelte politikilder.

Jeg har reist til Iran hvor jeg intervjuet generaldirektøren i det iranske utenriksdepartementet, og jeg har intervjuet en maskingeværbevoktet iransk ex-president i eksil i Frankrike. Jeg har videre reist til Storbritannia og Tyskland for å snakke med ulike kilder i Rushdiekomiteen, i politiet og i påtalemyndigheten.

Det har vært usedvanlig mange kildesensitive problemstillinger i denne saken. Jeg tror at min standhaftighet og min prinsipielle tilnærming til saken gjennom en rekke år har ført til at jeg over tid har fått nye kilder. Gjennomgående har jeg blitt avvist og mer eller mindre direkte motarbeidet av nåværende og tidligere ledelse ved Oslo politidistrikt. Unntaket har vært tidligere politimester Willy Haugli, som var svært opptatt av denne saken helt til han døde våren 2009. Men samtidig som jeg har møtt motstand hos de som har hatt et lederansvar i forbindelse med etterforskningen, har jeg fått et stadig bedre forhold til de som på ulikt vis har jobbet aktivt med etterforskningen av saken.

Jeg har også fått et spesielt kildeforhold til Kjell Vidar Lauritsen. Han meldte seg for politiet med helt nye opplysninger etter at han så den dokumentaren jeg laget i 1997. Hans forklaringer om Alis religiøse tro, hans skyteinteresse og en rekke andre forhold var medvirkende til at saken ble gjenopptatt i 1998. Men som vitne ble Lauritsen sveket av politiet. Etter den forunderlige løslatelsen i mars 98 ble alt han hadde sagt i fortrolige vitneavhør ved en tabbe utlevert til Per Danielsen, som på det tidspunkt hadde tatt over som advokat for den mistenkte.

Det tok svært lang tid å finne ut hva som hadde hendt forut og etter pågripelsen i 1998. Jeg brukte mye arbeidstid på å spore opp Lauritsen. Han var i utgangspunktet ikke interessert i å fortelle om sin befatning med saken. Men etter en tid fikk jeg vite mer av ulike kilder. Til slutt lot han seg presse til å stille opp til et TV-intervju.

Etter den tid har vi stadig møtt hverandre for å snakke om denne saken. Selv om vi har ulikt politisk grunnsyn er vi svært enige om betydningen av å forsvare ytringsfriheten. Han har enkelte ganger over en øl stilt velbegrunnede spørsmål om hva jeg egentlig bruker min journalistiske frihet til, og hva jeg akter å gjøre med den kunnskapen jeg har om Nygaard-saken. Hans tidvis ubehagelige spørsmål har vært avgjørende for at jeg har fortsatt å arbeide med saken.

I tidligere metoderapporter og i boka beskriver jeg de kildemessige utfordringene jeg har møtt i forhold til det iranske opposisjonsmiljøet i Oslo, og i forhold til den tvilen jeg stadig har hatt om hvem de egentlig representerer. Jeg har flere ganger oppdaget at noen av kildene har hatt et relativt omtrentlig forhold til sannheten, og det har i så måte vært en spesiell utfordring å kvalitetssikre alle opplysninger.

Det har vært en rekke problemer av ulik art underveis. Politiledelsens motvilje mot å medvirke i dokumentarene har skapt betydelige problemer. To ganger har jeg opplevd at politiledelsen har stilt opp i andre medier og aktivt gått ut for å plante informasjon om en angivelig opptrappet etterforskning rett i forkant eller etterkant av publisering. Vi som jobber med TV-dokumentar opplever ofte dette, at aktørene nekter å stille opp i intervjuer med oss som har detaljkunnskaper om saken, men at de i stedet velger å gå aktivt ut i andre medier. Dette redegjør jeg mer detaljert for i boka og i tidligere metoderapporter.

Jeg hadde også helt spesielle problemer under min reise til Iran. Først opplevde jeg at intervjuavtalene ble skjøvet på. Deretter ble jeg kjent med at det nylig var avslørt at en lokalt

ansatt ved den norske ambassaden i Teheran hadde utstedt falske visa til Norge. I tillegg ble jeg etter hjemkomst til Norge klar over at mannen som vi hadde som tolk var erklært persona non grata i Norge etter at han flere ganger hadde optrådt under falsk navn og forsøkt å infiltrere motstandsbevegelsen.

Jeg var kjent med de problemene en del andre journalister hadde hatt med det iranske regimet, og hadde naturligvis en del nervepirrende opplevelser både mens jeg var i Iran og etter at jeg kom hjem. Noe av det handlet om hvordan og på hvilket tidspunkt jeg skulle presentere nyhetene om falske visa og nyheten om handlingsmønsteret til tolken som hadde misbrukt sin diplomatiske status og forsøkt å infiltrere motstandsbevegelsen.

Mitt arbeid med denne saken har også vært rettslig belyst direkte eller indirekte i flere runder. Jan Simonsen saksøkte Gerhard Helskog for utsagn han kom med i etterkant av programmene om Nygaard-saken og om Enka. Jeg var i den sammenheng i første omgang vitne. I seinere runder representerte jeg TV2 både i retten og i forlikrådet. Vi vant alle sakene. Rent kildemessig er rettssaker en stor utfordring blant annet fordi man må vurdere om kilder som har gitt opplysninger anonymt i forbindelse med fjernsynsprogrammene kan og bør overtales til å stille i retten, og om de kan omtales i prosesskrivene.

Vi var glade for at Simonsen valgte å ta med et utsagn om Nygaard-saken i sitt søksmål. Det ga oss en mulighet til å stevne Ali som vitne. Det var ikke helt uventet at han ikke møtte i retten, og at hans venn ikke visste hvor han oppholdt seg.

Spesielle erfaringer

Jeg har mange erfaringer fra denne saken som skiller seg noe fra det man vanligvis har som journalist. Den tyngste erfaringen handler om hvor vanskelig det har vært å få gjennomslag for denne saken i andre medier og hos andre som er opptatt av ytringsfrihet. Gang på gang har jeg brakt opplysninger som jeg har trodd ville medføre reaksjoner og engasjement, de fleste ganger har det endte med gode kritikker og rosende omtale på leder- og kommentarplass, men total taushet og null journalistisk oppfølging andre steder.

Etter at jeg laget dokumentaren i 2008, var både jeg og William Nygaard sikre på at det kom til å skje noe. Jeg brakte da en rekke nye opplysninger om pågripelsen og løslatelsen i 1998. Magne Eilertsen som tidligere var sentral i etterforskningsgruppen tok bladet fra munnen og fortalte hvor bitter han og resten av teamet var over løslatelsen, og hvor forundret de var over at dette skjedde uten at mistenkte ble avhørt. Han la vekt på at han aldri hadde fått noen forklaring, og at spørsmålet kvernet i bakhodet flere år etter. I det samme programmet gikk også tidligere politimester Willy Haugli svært langt i å fortelle om sin ubehagelige tanke på at det kanskje var noen utenforstående som forhindret en oppklaring.

Ettersom dokumentaren ikke førte til noen form for reaksjon fra politiet og påtalemyndigheten ble jeg enig med William Nygaard om å gjøre nok et forsøk på å få noen til å bry seg om saken. Vi ble derfor enig om at William Nygaard, som fornærmet i saken, skulle kontakte Riksadvokaten på vegne av oss begge. En måned seinere hadde vi et møte der vi diskuterte sakens store samfunnsmessige betydning med flere representanter for påtalemyndigheten. Vi vektla blant annet det særlige ansvaret norsk politi hadde i forhold til eventuelt å kaste lys over de uløste attentatsakene i Italia og Japan. Et av resultatene av dette møtet var at Riksadvokaten ba Oslo statsadvokatembeter om å se på saken på ny for å vurdere om den burde gjenopptas. Sommeren 2009 ble de bestemt at saken skulle gjenåpnes, og at den skulle flyttes fra Kripos til Oslo politidistrikt.

For meg var dette en glede og et dilemma. Jeg visste at jeg satt på en del opplysninger som politiet ikke hadde, og jeg visste at noe av det upubliserte muligens kunne få betydning for etterforskningen. Derfor kontaktet jeg forlaget, og vi ble enig om at jeg skulle skrive et nytt manus i all hast ed tanke på publisering idet det evt. ble en pågripelse eller siktelse i saken.

Men etterforskningen tok usedvanlig lang tid. Jeg var redd for at sakspapirene nok en gang skulle pakkes ned uten at det ble foretatt en ny og grundig etterforskning. Jeg ble derfor enig med forlaget om at vi ville publisere uansett, seinest høsten 2010, ett år etter at etterforskningen ble gjenopptatt.

For meg var det en stor nyhet at saken ble gjenopptatt. Men jeg holdt på nyheten i et helt år, noe som jeg vil karakterisere som en stor utfordring både i forhold til kilder, kolleger, venner, familie og ikke minst i forhold til de som var involvert i bokutgivelsen og etterforskningen. I forlaget var det kun et fåtall som kjente til prosjektet.

Jeg visste også at det kunne være uheldig for etterforskningen dersom det ble kjent at saken var gjenopptatt. Samtidig var jeg klar over at min kunnskap og mine analyser kunne ha betydning for politiarbeidet. Jeg har delt noen av mine tanker om saken med etterforskerne, men har ellers vært svært opptatt av kildevern, og av at jeg ikke skulle gi fra meg upublisert materiale. For meg var det derfor en lettelse da vi høsten 2010 endelig kunne publisere, og jeg kunne fortelle hvorfor jeg hadde jobbet så intenst med denne saken det siste året.

Jeg vil også legge vekt på de ekstremt vanskelige etiske og juridiske vurderingene som denne saken representerer. Ali som jeg omtaler i boka er i prinsippet uskyldig inntil det motsatte er bevist. Vær varsom-plakaten maner oss til varsomhet når det gjelder omtale av kriminalsaker. Men plakaten slår samtidig fast at pressen har et særskilt ansvar for å forsvare ytrings- og trykkefriheten. Jeg har balansert de to forhold opp mot hverandre, og har gått mange runder med meg selv, med mine forlagsredaktører og med våre advokater for å finne ut hvordan vi kunne skrive dette. Så vidt meg bekjent er det ingen andre norske medier som noen gang har gått såpass langt i å publisere detaljer fra indisekjedene mot personer som i prinsippet er sjekket ut av saken. Jeg mener det har vært viktig å presentere det omfangsrike materialet såpass detaljert slik at publikum kan få innsikt i saken og gjøre seg opp en mening om kvaliteten i politiets arbeid.

Jeg nevner ellers at saken har medført et visst ubehag, og at vi har tatt en del forholdsregler i forhold til min egen sikkerhet i forbindelse med publisering. Jeg har også mottatt drapstrusler. Både Jan Simonsen og Leif A. Lier har for øvrig forsøkt å sverte mitt arbeid med denne saken ved å skrive relativt nedsettende om meg i et par bøker. For kuriositetens skyld nevner jeg at Simonsen også har skrevet om saken i romans form, der det er en ufordragelig journalistkarakter i TV2s dokumentarredaksjon som blir tatt av dage på bestialsk vis ved å bli skåldet og druknet i et badekar.

Konsekvensene av saken

Nygaard-saken representerer noe helt annet enn en vanlig kriminalsak. Det er viktig at alle steiner snus slik at vi en gang forhåpentligvis får vite hva som har skjedd, og særlig at vi får svar på om handlingen virkelig var beordret av representanter for et regime i et annet land. Jeg mener at pressen har et særskilt ansvar for kritisk å vurdere politiets arbeid i en sak med så store dimensjoner.

Jeg er derfor glad for at mitt arbeid har fått en del konsekvenser i årenes løp. Kort oppsummert dreier dette seg om

- At Irans chargés d'affair i Norge ble kalt inn på teppet til Utenriksdepartementet etter at generaldirektøren i det iranske utenriksdepartementet gjentok fatwaen overfor Nygaard og Rushdie i TV-intervjuet i 1997.
- At Storbritannias og Tysklands ambassader ba om utskrift av dette intervjuet, og at det ble brukt i forhandlingene som førte til at den iranske regjeringen ett år seinere slo fast at den ikke ville gjøre noe aktivt for at fatwaen skulle fullbyrdes.
- At saken ble gjenopptatt sommeren 2009.
- At det nå er utlovet en belønning på en halv million kroner til de som har tips i saken, og at gjenopptakelsen derigjennom også har blitt omtalt i en rekke utenlandske medier.
- At den internasjonale forleggerforeningen nå har skrevet brev til justisministeren for å minne Norge på det spesielle ansvaret de har i denne saken.

Jeg kunne ha skrevet mye mer om mitt arbeid med denne saken, men antar at juryen får et utfyllende arbeid av metodebruken ved å lese boken. Jeg har ikke vedlagt dokumentaren jeg laget i 2008, fordi så godt som alt som blir omtalt der også er med i boka. På Tidens hjemmesider finnes det ellers en del opplysninger, kommentarer og anmeldelser dersom det skulle være behov flere opplysninger.

Oslo 15.01.2011

Odd Isungset /s